

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

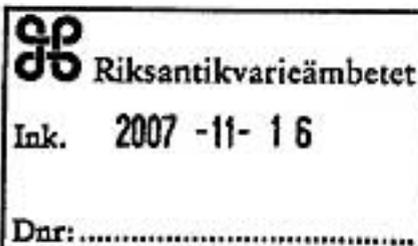
Kulturmiljöenheten
Kersti Lilja
08-785 42 48

BESLUT

Datum
2007-11-15

Beteckning
432-07-18335

2092
1 (5)

**Byggnadsminnesförklaring av Blekunge redargård,
Blekunge 1:10, Björkö-Arholma socken, Norrtälje kommun**

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § lagen (1988:950) om kulturminnen m m. (KML) Blekunge redargård för byggnadsminne. Enligt 3 kap 2 § samma lag meddelas skyddsbestämmelser för nedan uppräknade och numrerade byggnader. Byggnaderna har även markerats på bilagd situationsplan (bilaga 1). Till byggnadsminnet hör ett skyddsområde vilket likaså markerats på bilagd situationsplan.

Skyddsbestämmelser

För Blekunge redargård gäller följande skyddsbestämmelser:

I. Byggnader

Exteriörer

Byggnaderna 1 - 11 (förutom 6) får inte rivas, till sitt yttre byggas om eller på annat sätt förändras. Dörrar och fönster får inte bytas ut. Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras med sådana metoder och material som är lämpliga med hänsyn till byggnadens kulturhistoriska värden.

Interiörer

Mangårdsbyggnaden (nr 1 på bifogad situationsplan, bilaga 1)
Ingrepp får inte göras i byggnadens stomme. Byggnadens planlösning får inte förändras. Interiört får den fasta snickeriinredningen såsom dörr- och fönsterfoder, bröstpaneler samt dörrblad och fönsterbågar inte förändras. Golv, tak och eldstäder skall bevaras. Ytskikt såsom målade golv på övervåningen skall bevaras, liksom tapeter i bottenvåningens nordvästra rum (rum 5), i salen (rum 9) samt i intilliggande rum (rum 10) på övervåningen (rumsnumrering, bilaga 2). Det oinredda rummet (rum 8) på övervåningen, skall bevaras i befintligt, oinrett skick.

Följande byggnader skall bevaras oinredda: båthus (nr 2), hölada (nr 3), vedbod (nr 5), uthus, f d brygghus (nr 7), ekonomihuslänga (nr 9), Stolpkvarn (nr 10). Stolpkvarnens ursprungliga apparatur skall bevaras.

2007-11-16 best. KML
Kopierat i KML = BM-reg. A.A. / c

II. Skyddsområde

Fastigheten, motsvarande det område som har markerats på bifogad karta, får inte ytterligare bebyggas. Området skall vårdas och underhållas på ett sådant sätt att dess karaktär bevaras.

Historik

På Björkö och Arholma i Roslagens skärgård har sjöfarten länge varit viktig. Den begränsade åkerjorden och betesmarken gjorde det omöjligt att enbart leva av jordbruk och därför har fiske, stenbrytning och senare sjöfart med skeppsbyggeri varit viktiga näringar på öarna.

En högkonjunktur för redarna inträffade i mitten av 1800-talet och en högre levnadsstandard började bli synlig hos den redargrupp som byggt upp sin verksamhet under 1800-talets första decennier. Dessa hade börjat få mycket goda resurser och ett sätt att manifesteras sin rikedom var genom bostaden.

Blekunge redargård speglar redarfamiljernas välstånd på Björkö-Arholma vid mitten av 1800-talet. Gården är mycket välbevarad som hel miljö och även mangårdsbyggnadens interiör har genomgått få förändringar sedan början av 1900-talet. Mangårdsbyggnaden stod färdig 1831 och tidigare stod kvarnen på gården, liksom en äldre byggnad på arrendatorsbostadens grund. Sannolikt är att även båthus och linbastu uppfördes ungefär vid denna tid, liksom att ladugårdslängan successivt byggdes ut. Under mitten av 1800-talet växte välståndet för den skepparfamilj och sedan redarfamilj som levde på Blekunge gård. Från och med 1870-talet började det däremot gå utför ekonomiskt och byggandet avstannade.

I början av 1900-talet uppfördes den veranda i två våningar som sträcker sig över mangårdsbyggnadens gårdsfasad. Vid samma tidpunkt uppfördes dagens arrendatorsbostad samt det äldre dasset med spetsigt tak. Under 1900-talets första decennier tillkom även vedbod och uthus.

Bakgrund

År 1985 väcktes fråga om byggnadsminnesförklaring av Simpnäs redargård, fastigheten Simpnäs 2:61, Norrtälje kommun. Simpnäs redargård utgör en av ett flertal gårdar som uppförts av och/eller tillhört Björkö-Arholmas redarelit under den blomstrande redarperioden vid mitten av 1800-talet.

Länstyrelsen saknade samlad kunskap och inventeringsunderlag om redargårdarna på Björkö-Arholma varför en inventering av redargårdarna togs fram under våren 2006. Inventeringen som syftade till att utpeka vilken av redargårdarna som hade de största kulturhistoriska värdena och därför borde byggnadsminnesförklaras omfattade 31 gårdar. Länstyrelsen bedömde att Blekunge redargård utgjorde den mest lämpade gården för en byggnadsminnesförklaring.

För att byggnadsminnen i Stockholms län ska spegla länets särart och historiska utveckling tog Länsstyrelsen i Stockholms län 2005 fram en policy för byggnadsminnesförklaringar. I denna lyftes tre aspekter fram som särskilt betydelsefulla för länets historia. Dessa är Stockholm som huvudstadsregion, som framstående industriregion och den stora skärgård som präglar länets utveckling. Utöver att dessa tre aspekter bör sättas i fokus vid utpekandet av nya byggnadsminnen så anger policyn bland annat att miljöer som ger en allsidig bild av länets sociala och ekonomiska historia bör komma ifråga liksom miljöer som utgör pedagogiska funktionella helheter.

Motivering för byggnadsminnesförklaringen

Blekunge redargård stämmer väl med de kriterier som satts upp i byggnadsminnespolicyn. Gården speglar en del av Stockholms skärgårds historiska betydelse för länets utveckling vilken tidigare inte prioriterats vid utpekandet av byggnadsminnen.

På gården finns många väsentliga byggnader bevarade som på ett pedagogiskt sätt speglar gårdens olika funktioner. Båthuset och den påkostade mangårdsbyggnaden skapar associationer till fisket och redarnäringens betydelse samtidigt som kvarnen, ladugårdslängan och linbastun visar att jordbruket var en väsentlig del i gårdens ekonomi.

Blekunge redargård är byggnadshistoriskt värdefull som ett välbevarat uttryck för bebyggelse uppförd vid denna tid. Byggnaderna speglar byggnadsskick genom såväl byggnadsteknik, utformning som placering. Även interiörerna är viktiga. Huvudbyggnadens övervåning med en oinredd del och rum med mycket välbevarade ytskick speglar såväl byggnadsteknik som inredningsideal.

Blekunge har även ett stort samhällshistoriskt värde eftersom gården speglar en viktig ekonomisk epok i områdets historia. Björköredarna och deras fartyg var en viktig länk under den industriella revolutionens första årtionden genom att de stod för transporter från Norrlandskustens sågverk. Sjöfarten som roslagsbönderna ägnade sig åt har även haft betydelse för länets utveckling genom att exempelvis Björköns bönder seglade till Stockholm med ved och livsmedel. Gården kan även anses vara ett uttryck för sjöfarten och skeppsbyggeriets betydelse i hela skärgården. För denna dimension är det välbevarade båthuset helt centralt, liksom det påkostade uttryck som mangårdsbyggnaden och ladugårdslängan har. Närheten till de många kända skeppsbyggnadsplatserna är även viktig.

Socialhistoriskt har miljön också ett stort värde eftersom den bevarar spåren av hur man levde i skärgården i mitten av 1800-talet. Männen var ute till sjöss som skeppare medan familjen bedrev jordbruk och fiskade hemmavid. Blekunge speglar detta genom att såväl huvudbyggnad som båthus och ladugård med flera ekonomibygnader är bevarade. Även mangårdsbyggnadens interiör berättar om

livet på gården med kök, sällskapsutrymmen och den siste skepparens arbetsplats med skrivbord och loggböcker.

Utöver dessa dokumentvärden har Blekunge även starka upplevelsevärden. Gården har som helhet ett miljöskapande värde eftersom den har en ålderdomlig karaktär och genom sitt läge förmedlar en upplevelse hur gården såg ut redan under 1800-talet. För denna upplevelse är byggnadernas exteriörer och den oexploaterade omgivningen central.

Den vita mangårdsbyggnaden i två våningsplan och den långsträckta ladugårdslängan har även arkitektoniska värden som är förknippade med att man i mitten av 1800-talet ville att gården skulle ge ett ståtligt intryck. Framst huvudbyggnadens höga ljusa fasader och den långsträckta ladugårdslängan ger tydligt uttryck för det.

Gården kan även anses ha ett identitetsvärde eftersom den speglar en historia som Roslagen fortfarande är känd för. Den träbåtstradition och båtbyggarkultur vi idag förknippar med Roslagen var redan björköredarna ett viktigt uttryck för.

De ovan beskrivna värdena förstärks även av att gårdsmiljön är mycket pedagogiskt uppbyggd med mangårdsbyggnad, ladugårdslänga, kvarn och båthus i nära anslutning till varandra. Kvarnen och båthuset är också mycket tydliga symboler för att redarna inte uteslutande ägnade sig åt sjöfart, i skärgården livnärde man sig på olika saker och jordbruket var den ena huvudnäringen jämte sjöfarten.

Att gårdens byggnader i huvudsak ser ut som de gjorde i början av 1900-talet förstärker även Blekunges kulturhistoriska värde. Den orördhet som präglar gårdsmiljön ger den ett autentiskt och ursprungligt uttryck.

Ärendets handläggning

Fråga om byggnadsminnesförklaring väcktes av Länsstyrelsen i Stockholms län den 2007-03-01.

Länsstyrelsen har meddelat Lantmäterimyndigheten att fråga om byggnadsminnesförklaring väckts för aktuell fastighet.

Länsstyrelsen har utarbetat skyddsbestämmelser för Blekunge redargård. Dessa har godkänts av fastighetsägare Kaj Wicklander.

Uppllysningar

Om det finns särskilda skäl, kan Länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § lagen (1988:950) om kulturminnen m m lämna tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsbestämmelserna. Länsstyrelsen får ställa de villkor för tillståndet som är

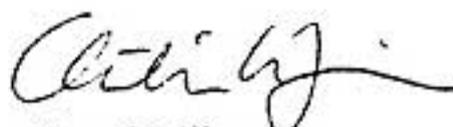
skäliga med hänsyn till de förhållanden som föranleder ändringen. Villkoren får avse hur ändringen skall utföras samt vilken dokumentation som behövs.

Beslutet kan överklagas hos Länsrätten i Stockholms län enligt anvisningar på bilaga.

Beslut i detta ärende har fattats av länsöverdirektör Bo Hansson. I beslutet har även deltagit länsantikvarie Mats Jonsäter, länsassessor Göran Bjarne samt förste antikvarie Kersti Lilja, föredragande.

Bo Hansson

Kersti Lilja

Bilaga

Karta över skyddsområde

Planskiss mangårdsbyggnad med rumsnumrering

Länstyrelsens rapport 2007:09, Redargårdarna på Björkö-Arholma

Besvärshänvisning 25

Delgivningskvitto

Kopia till

Mk (exp, hla, kl, hf)

Juridiska enheten

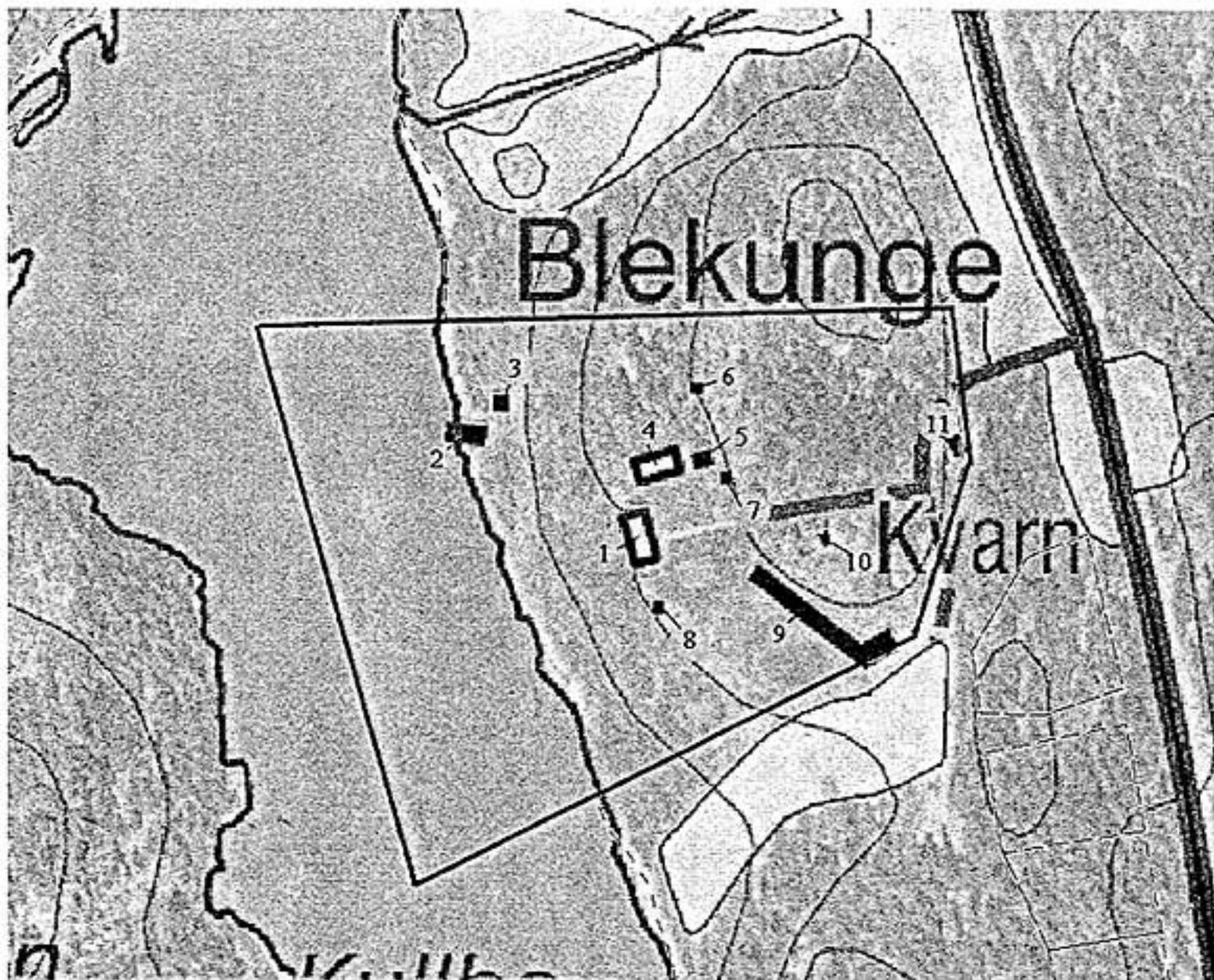
Riksantikvarieämbetet

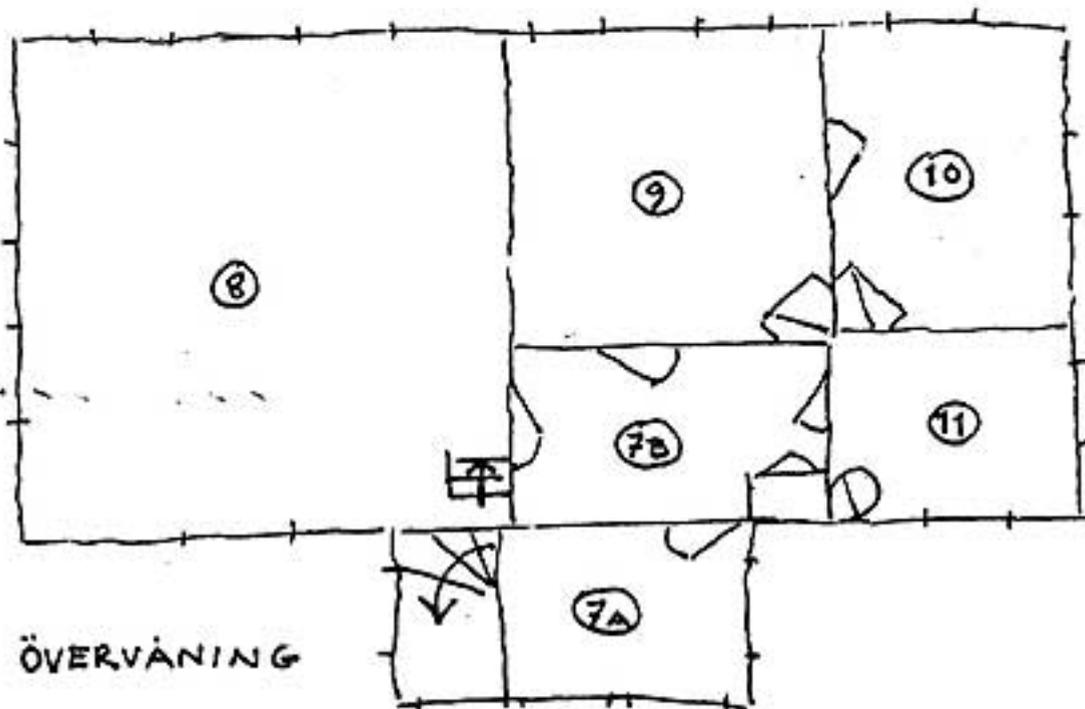
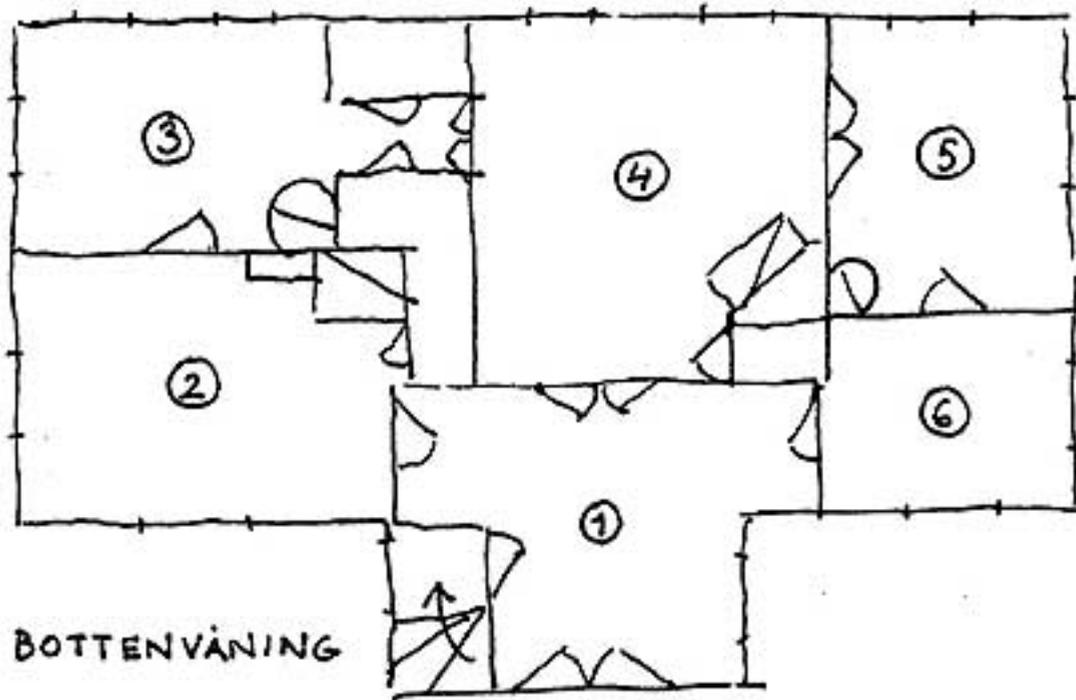
Stockholms läns museum

Norrtälje tingsrätt

Byggnadsnämnden i Norrtälje kommun (med lagakraftsbevis)

Lantmäterimyndigheten i Stockholms kommun (med lagakraftsbevis)

EJ SKALENLIGT!

BLEKUNGE 1:10
MANGÅRDSBYGGNAD
MED RUMSNUMRERING
KERSTI LILJA 2007